

Babyl diňi näme üçin guruldy?

Category:

Geň-taňsy

wakalar, Goşgular, Kitapcy, Nukdaýnazar, Türkmen dili

написано kitapcy | 22 января, 2025

Babyl diňi näme üçin guruldy? BABYL DIŇI NÄME ÜÇIN GURULDY?

*"Harut, Marut atly iki perişde
Babyl guýusynda çaýa düşdüler".*

Magtymguly Pyragy.

Babyl (Wawilon) şumerleriň Uruk şäherinde ilki köşkte hyzmatkärlik eden akkadly Sargonyň b.e.öň XXIII asyrdä häkimiýeti ele geçirmegi bilen orta çykan döwletdir. Olaryň iň meşhur patyşasy Hammurapidir.

Babyl sözi pers dilinde Babirus, ibrany dilinde Bawel, grek dilinde Babylon diýip ýazylypdyr. Babyl sözüne ilkinji gezek b.e.öň üçünji müňýyllygyň soňlaryna degişli akkad ýazgylarynda duş gelmek bolýar. Emma onuň düýbünüň tutulan wagty mundan has öň bolandygy çaklanylýar. Çünki şäheriň başky ady şumer dilinde "Ka-dingir-ra" (Ka – gapy, dingir – Taňry, ra – nyň, ýagny "Taňrynyň gapysy" -t.b.) bolup, Babyl sözünüň akkad diline edilen terjime sözdüginini bilmek kyn däl.

Babyl Ýewfrat derýasynyň kenarynda, Yragyň häzirki paýtagty Bagdadyň 88 km günortasynda we häzirki Hilla şäheriniň demirgazyk tarapynda ýerleşipdir.

Babyl diñi "Babylyň asma baglarynyň" ortarasynda bina edilipdir. Häzirki wagtda arheologik taýdan diňe degişli hiç hili yz ýa-da galyndy ýok.

Babyly basyp alan Tikulti-Ninurta Sargon, Sanherip, Aşurbanipal diňlerini ýumrupdyr.

Babylly hökümdarlar Nabypallasor we Nabukadnesar ol diňleri gaýtadan bina edipdir.

Emma b.e.öň 479-njy ýylda Babyly basyp alan pers hökümdary Kserksiň bu diňleri ikilenç ýykmagyndan soň, olary ýañadandan dikelden bolmandyr. Diňe Aleksandr Makedonskiý Babyly gelende weýran bolup ýatan diňe haýran galmak bilen ony öňki durkuna getirmegi niýetine düwüpdür. Ol bu maksat bilen 10 müň işçini iki aýlap işledip ýykan-ýumran bolup ýatan galyndylary arassaladypdyr. Emma Makedonskiniň biwagt ölmegi zerarly diňiň gurluşygy hem goýbolsun edilýär. Akkad dilinde "Bab-ilu" (Hudaýyň gapysy) sözi "Babel" diýip ýazylýar. Bu söz ibrany (köne ýewreý dil dilindäki "Bawel" sözünden gelip çykýar we "Töwratda "gapma-garşylyk, bulam-bujarlyk" manasynda teswirlenýär. Taryhy şäher hökmünde "Töwrat", "Injil" "Gurhan" ýaly ylahy kitaplarda-da ady agzalýan Babyl şäheriniň ady hakynda aýdylýan gep-gürrüňler onlarça asyrlap adamlarda gyzyklanma döredip gelipdir. Bolçulygyň we günädir etmişiň iň ýokary derejä çenli ösüp ýeten şäheri hökmünde ady dillere dessan bolan Babylyň "Asma baglary" we "Babyl diñi" indi taryhy adalgalar hökmünde öwrenilýär. Injilde "bütindünýä jelepleriniň we adamyň iň ýigrenji edim-gylymlarynyň çykan ýeri" hökmünde suratlandyrylýan Babylda Iştar, Ereşkigal, Marduk (Baal), Nabu, Hadat we Tammuz ýaly but hudaýlara çokunylypdyr.

Şäher b.e.öň XVI asyrdan başlap müň ýyllyk çöküş döwrüne giripdir. B.e.öň VI asyrlarda taryhyň iň meşhur asma baglarynyň we Babyl diñiniň orta çykandygy çak edilýär. Babylda dürli-dürli hudaýlaryň adyna gurlan ybadathanalaryň jemi 53 sanysy bolupdyr. Bu ybadathanalardan başga-da diňe hudaý Mardugyň adyna gurlan 55 sany gurban ediş merkezleri bolupdyr, başga-da dürli but hudaýlaryň adyna 1.300 sany gurban ediş ýerleri bolupdyr.

Babylyň hökümdary Hammurapi özüniň meşhur kanunlaryny özüne hudaý Mardugyň ýazdyrandygyny aýdypdyr.

Taryhçy Samuel Reýnah Hammurappiniň ýazgylary bilen ýewreý kanunlarynyň arasyndaky meňzeşlige ünsi çekip Mardugyň ýewreýleriň Ýehowasy bilen birdigini öňe sürýär.

Dünýäniň ýedi täsinliginiň biri hasap edilen we "Babylyň asma baglary" (ýa-da "Semiramidanyň asma baglary") kompleksiniň içine girýän Babyl diňi Mardugyň hormatyna dikilipdir. Bu asma baglar hakynda şahyr Nartäç Ýusupdurdyýewanyň döredijiliginde şeýle setirler bar:

*Ol ýedi gudratyň ýene-de biri,
Semiramidanyň asma baglary.
Patyşa aýalyna sowgat edipdir,
Hoş geçirmek üçin ajap çaglary.*

Çünki patyşa aýal – gözel Amita,
Bag-bakjaly ýurdun küýsäp nalapdyr.
Wawilon şasynyň ajap bagyny,
Isgender hem ýüreginden halapdyr.

Onuň galyndysy Yrak çäginde
On dokuzynjy asyrlarda tapylan.
Iki ýüz kwadrat metre deň bolan,
Bag-bakjalar bir-birine seplen.

Elbetde, Nartäç şahyr bu kompleksiň gurluş maksadyny biraz ýoýýar. Ýöne bu onuň günäsi däl. Günä bu ýedi täsinligiň birini bize ýalňyş manyda teswirlän alymlarda we daşary ýurtly çalasowat Injil terjimeçilerinde. Sebäp diýseň, edil Babyl diňi ýaly asma baglaryň hem düýp maksady haýsydyr bir patyşanyň aýalyna eden sowgady ýa-da özünden soňky nesillere at galdyrmagy däl-de, düýbünden başga zatdadyr. Makalanyň aşakky bölümlerinde biz muny giňişleýin düşündirip geçeris. Diň şol bir wagtyň özünde Zemini Asmana birleşdirýän mukaddes agajy alamatlandyrypdyr. Babyl diňiniň her gaty Hudaýa barýan ýolda bir menzile yşarat edýärdi: onuň 1-nji gaty – daşy, 2-nji gaty – ody, 3-nji gaty – ösümligi, 4-nji gaty –

haýwanlary, 5-nji gaty – adamzady, 6-njy gaty – Güni we asmany, 7-nji gaty – perişdeleri aňladýardy.

Taryhyň çaňly sahypalaryna gömlüp galan bu şäher boýunça ilkinji gezek arheolog Robert Koldeweý tarapyndan üsti açylansoň gazuw-agtaryş işleri başlandy. Taryhyň atasy hasaplanylýan Gerodot hem birwagtlar "Babylyň owadanlygy ýer ýüzüniň ähli şäherleriniň owadanlygyndan hem zyýatdyr" diýipdir. Gerodot şäheriň daşky diwarlarynyň uzynlygynyň 80 km, galyňlygynyň 25 metr, boýunyň 97 metr belentlikde bolandygyny we onuň üstünde dört sany atly arabany agaýana sürüp bolýandygyny ýazypdyr. Ýöne şäheriň içki diwary o diýen galyň däl eken. Diwarlaryň arasynda altyndan ýasalan uly heýkelli şäherçeler we ybadathanalar bolupdyr. "Taryhyň atasynyň" aýtmagyna görä Babyl diňi sekiz gatdan ybarat eken. Emma häzirki arheologik barlaglar diňiň ýedi gatly bolandygyny anyklady.

Aşurbanipal kitaphanasyndaky toýun ýazgylaryň habar bermegine görä Babylda 53 sany uly, 650 sany kiçi, jemi 703 sany ybadathana, 360 sany gurban ediş merkezi, 2 sany dini dessurlaryň ýerine ýetirilýän merkezi, 24 sany uly köçe we 3 sany emeli kanal bolupdyr.

Şähere gelýän myhmanlaryň ilkinji gözüne ilýän zat – gala diwarlarynyň içinden ýokarlygyna beýgelip gidýän Iştar derwezesidi. Iştar derwezesi şäheriň sekiz baş derwezesinden biri bolupdyr. Derwezäni boýdan-başa şähere penakärlik ediji hudaýlaryň hormatyna çekilen 575 sany öküz we aždaha şekilleri bezäpdir. Nemes arheology Robert Koldeweýe Babyl harabalygynyň içinde üýtgemän galan Iştar derwezesini ilkinji bolup tapmak nesip etdi. Şäheriň ikinji üns çeken binasy bolsa Babyl diňidi. Diňiň bofy 91 metr bolşy ýaly, Gerodotyň aýdysyça sekiz gatlydy. Diňe galdygyňça gatlar daralypdyr. Iň ýokarky gat Babylyň hudaýy Marduk üçin gurulypdyr...

Babyllylar Mardugyň adamlara diňe şol ýerde görünýändigine ynanypdyrlar. Şonuň üçin çokunmaga gelýän halk köpçüligi birinji gata çykyp bilipdir, ýokarky gatlara bolsa diňe ruhanylar çykypdyr. "Birwagtlar ýer ýüzüniň ähli halkynyň ýeke-täk dilde gepländigini" gürrüň berýän rowaýatlara

dünýäniň islendik künjünde duş gelmek bolýar. Ylahy kitaplar hem ähli adamzadyň ilki-ilkiler ýeke-täk dilde gepländigini, günlerde bir gün olaryň men-menlik edip asmana uzaýan diň galdyryp başlandygyny, olary jezalandyrmak islän Hudaýyň bolsa diňi ýykyp adamlary biri-biriniň diline düşünmez ýaly edendigini ýazýar. Häzirki dünýä dilleri şonuň üçin biri-birinden uzaklaşypdyr, gepleşilen "ilkinji diliň" fonetikasýndan we ylahy manysýndan daşlaşypdyr. Şol günden bäri din alymlary hemmeler üçin ylahy we ýitirilen bu dili tapmaga çalşypdur. Musulmanlaryň pikirçe bu dil jennetiň dili bolan arap dilidir. Hristianlara görä bolsa jennetiň dili ibrany, grek we latyn dilidir. Hristianlaryň pikirçe üstünlik bu dillerdedir. Dilleriň arasynda ýüze çykan bu tapawutlylyklar il-uluslaryňam biri-birinden bölünip gitmegine sebäp bolupdyr.

Babyl diňi Hudaýa ýetmek üçin bina edilen diňdir. Nuhuň ogullary dünýäni suw basyp, apy-tupan sowlandan soň Sinar ülkesine ýerleşipdir, bu ýerde bir şäher we asmana göterilen beýik diň salmak isläpdir. Hudaý özüni görmek isleýän adamlaryň bolşuna gahary gelipdir we şol wagta çenli bir dilde gepleýän adamlaryň dillerini garym-gatym edip, biri-birlerine düşünmez ýaly edýär.

Diňiň ýumrulyşy hakynda "Töwratda" kalam-agyz söz ýok. Emma "Jubiless" ýa-da "Leptogenesis" atly ýewreý ýazgylarynda Hudaý tarapyn öwsen güýçli ýeliň diňi ýer bilen ýegsan edilişi gürrüň berilýär.

"Soňra "Özümize ýörite şäher guralyň" diýdiler, "Göge göteriljek diň gurup at gazanalyň. Şeýtsek ýer ýüzüne dagap gitmeris.". Hudaý adamlaryň guran şäherini we diňini görmek üçin ýere inip, şeýle diýdi: "Bir bitewi halk bolup bir bitewi dilde gepleşip şular ýaly zatlary etmäge başlan bolsalar, bular her kellesine gelen zatlaryny eder we çäkden çykarlar. Geliň, aşak inip olaryň dillerini bulaşdyrallyň, goý, olar biri-birine düşünmesinler. Şeýdip Hudaý olary ýer ýüzüne pytradyp, şäheriň gurluşygyny togtatdy. Şonuň üçinem şähere Babyl diýip at berdiler, çünki Hudaý adamzadyň dilini şol

ýerde garym-gatym etdi we olaryň ýer togalagynyň çar künjüne dagatdy".

("Ýaradylyş", 11:4-9);

IX asyryň yslam taryhçysy Tabarynyň "Pygamberleriň we patyşalaryň taryhy" atly kitabynda Nimrod (Nemrut) atly hökümdaryň Babylda diň gurandygy aýdylýar. Alla bu diňi ýykyp, şol wagta çenli bir dilde geplän adamlaryň dilini yetmiş iki dile bölýär. XIII asyryň yslam taryhçysy Ebu el-Fida hem şu hekaýaty agzap, Ybraýymyň atasy Huta öz gepleýän dili bolan ibrany dilini goramaga rugsat berlendigini ýazýar. Sebäbi Hut diňiň gurluşygyna gatnaşmandyr.

Adamzat Babyl diňini Hudaýa şükür etmek duýgusynyň tersine, öz gazanýan üstünliklerinden bady-howalanyp gurupdy. Emma Perwerdigär adamlaryň ýüreginde bular ýaly basdaşlyk duýgusynyň döremegine ýol berip biljek däldi.

Adamlaryň bolşuny ýokardan synlap oturan Hudaý binanyň çaltlyk bilen nähili tutumda beýgelşini görüp otyrды. Hudaý adamlaryň içinde öz ýerleşdiren ruhunyň neneňsi beýikdigine we adamzadyň agzyny alardyp dynmasaň olarda munuň öňüni saklap bolmajak mümkinçiligiň bardygyna düşünişdi. Şeýlelikde Hudaý adamzat jemgyýeti ösüp, hudawy derejelere galmasyn diýen niýet bilen bu binanyň gurulmagyna päsgel bermegi makul bildi we şeýle diýdi:

"Öz aralarynda agzalalyk döredeliň, goý, hiç kim başgasynyň diline düşünmesin".

Bu rowaýat beýik akyldar Magtymguly Pyragynyň:

*Depderler içinde bir kitap gördüm,
"Kysasyl enbiýa" atly ýaranlar –*

– diýip waspy ýetirilen Burhaneddin Rabguzynyň "Kysasyl-enbiýa" atly ensiklopedik eserinde (türkmen dilinde) hem agzalýar.

"Injilde" adamlaryň bir gijäniň içinde binanyň gurluşygyna dowam edip durkalar birdenkä bir-birleriniň diline düşünmän

başlandyklaryny beýan edilýär. Biri-biriniň diline düşünmän başlan adamlar birek-birekden öýkeläp, iş gurallaryny dumly-duşa zyňşdyryp özara dawa-jenjele başlapdyr, yzyndanam gurup oturan binalaryny taşlap dagap gidipdirler, adamlaryň her biri öz öýüne we obasyna dolanyndyr. Şondan soň her kim öz ýurduna we ýaşaýan ýerine seredip, diňe öz ýurduny we dilini söýüp başlapdyr. Şonluk bilen ähli adamzadyň bilelikde gurmaga başlan Babyl diňiniň gurluşygy togtap, öz-özünden ýykylyp-ýumrulyp gidipdir. Dini nukdaýnazardan seredeniňde, Hudaý bilen deňleşmäge çalyşmagyň nähili soňlanýandygyny görmek üçin bu rowaýatyň terbiýeçilik ähmiýeti uludyr.

■ Babyl diňine berilen başgaça teswir

"Dünyäniň gysgaça taryhy" atly kitaplar tapgyry bilen tanalan şumerolog Zahariýa Sitçin Babyl diňiniň gurulyş maksady hökmünde dini tekstleri teswirleýänleriň öňe sürýän "meşhurlyk gazanmak", "at galdyrmak" ýaly tutaryklaryň nädogrydugyny aýdýar.

Sitçiniň pikirçe "Şem" sözüniň däbe öwrülen "At" görnüşinde terjime edilmegi wakanyň düýp maksadyna düşünmegi kynlaşdyrypdyr.

Ybadathanalaryň içki otaglaryndan, hudaýlaryň asman ýolagçylyklaryndan, ýa-da ölenleriň göge uçmagy ýaly zatlaedan söz açýan mesopotamiýa tekstleri şumer sözüniň ýerine "Mu" ýa-da sami dilindäki "Su-Mu" (ýagny "bir mu bolan"), Şam, ýa-da Şemi ulanýar. Adalga şol bir wagtyň özünde "adamyň yzynda ýatlanýan ady" manysyny berýändigini üçin bu söze "at" diýip düşünilmegine getiripdir. Şeýdibem howada uçulanda ulanylýan haýsydyr bir jisimden söz açýan ýazgylara "at" manysynyň berilmegi gadymy ýazgylaryň hakyky manysynyň undulmagyna getiripdir.

Şol sanda G.A.Barton hem "Şumerleriň we akkadlaryň patyşalyk ýazgylary" ("The Royal Inscriptions of Sümer and Akkad") atly ylmy işinde Gudeýanyň ybadathanasynyň tarypyny ýetirýän "Mu – ýurtlary şapakdan şapaga gujaklajakdyr" diýen sözlemi "Ady ýurtlara dolar" diýen görnüşde terjime edipdir we muňa hiç kim

garşy çykmandyr. Işkura baglanan, onuň arşyň beýikliklerine çykyp bilen "şuglaly Mu-syny" wasp eden goşgy hem şular ýaly ýoýulyp berilipdir: "Seniň adyň parlar durar, Arşyň çürbaşyna çykar".

Injil terjimeçileriniň "Şem" sözüne her duşan ýerlerinde "At" sözünü goýma hötjetligi mundan bir asyr öň ýaşap geçen G.M.Redslobyň "Nemes gündogarşynaslygy" ("Zeitchrift der Deutschen Morgenlandischen Gessellshaft") žurnalynda çap edilen ylmy monografiýasyny görmezlige salýar. Makalada Şem we Şamaim (asmanlar) adalgasynyň "belentde bolan" manysyny berýän "Şamaş" sözünden dörändigi görkezilýär.

Birnäçe mesopotam ýazgylarynda geçýän Mu ýa-da Şem sözünü "at" däl-de "asman ulagy" görnüşinde okamagyň gerekdigine göz ýetirensoň, Injildäki "Babyl diňi" hekaýaty bilen birlikde başga-da birnäçe gadymy hekaýatlaryň hakyky manysyna düşünmegiň ýoly açylýar. "Tekwin" kitabyň 11-nji bölümi adamlaryň "Şem" dikjek bolşuny gürrüň berýär. Injildäki beýanat taryhy wakany gysgaça gürrüň berýän manyda berlipdir. Gynansak-da soňky nesilleriň bisowat terjimeçileri bu hekaýata diňe allegoriki many berip oňdular, çünki olaryň düşünişiçe bu hekaýat adamzadyň özünden soň "at galdurmak" arzuwy bilen baglanyşykly hekaýatdan başga zat däldi. Bu çemeleşme wakany hakyky manysyndan uzaklaşdyrды: Şemiň hakyky manysy boýunça gelinen netije, wakany gadymy döwrüň halklaryna mahsus zat ýaly edip görkezdi.

Bir zada üns bermek gerek: Eger bu halkyň bar islegi "at goýmakdan" ybarat bolsa, bu synanşyk Hudaýy näme üçin şolar ýaly derejede ynjalykdan gaçyrдыка? "At" ösmek, Hudaý tarapyndan näme üçin "olar üçin etmäge synanyşjak her bir işiň kynçylygy bolmaz" diýen ýaly artykmaç mümkinçilik hökmünde görüldikä? Şyrrygy çykan düşündirişler Hudaýyň näme üçin aşak inip adamzadyň bu synanşygyna nokat goýmak üçin ady agzalmaýan beýleki hudaýlary çagyrmagy müwessa bilendigini düşündirmekden ejiz gelýär.

Injiliň ibrany dilindäki asyl nusgasynda ulanylan Şem sözi üçin "at" sözünüň ýerine "gökde uçan ulag" goýup okanyňyzda, bu soraglaryň jogabyny alyp bilersiňiz. Diýmek hekaýat

adamzadyň ýer ýüzüne ýaýyldygyça biri-birinden daşlaşyp gitjekdigini gaýgy bilen dile getirýär. Şonuň üçin olar "gökden uçýan ulag" döretmek we özlери-de şol uçýan ulagda Iştar hudaýy ýaly "ähli ýurtlaryň üstünde" Mu bilen bile aýlanmak üçin, bu ulagy uçurýan diň (ýagny biziň dilimizde aýdanda, aeroport ýa-da kosmodrom t.b.) gurnagy makul bilýärler. Bu bolsa şol maksat bilen hudaýlar tarapyndan ulanylan çäkke uçuş diňini gurnamak adamzat üçin barypýatan hetdenaşma bolup durýardy. Galyberse-de, öňem bu ýeriň ady Babyl, ýagny, "Hudaýlaryň gapysy" diýilýärdi. Injil hekaýatyny we oňa getirilen bu teswiri goldaýan başga delil barmy eýsem? B.e.öň III asyrda dünýä taryhyny ýazan babylly taryhçy we ruhany Beros "Ýurduň ilkinji ýaşaýjylary öz güýçlerine bäs gelibilmän... "depesi" göge ýetjek bir diň gurmaga girişdiler. Emma diň hudaýlar we güýçli ýeller tarapyndan ýykyldy. Hudaýlar şol wagta çenli bir dilde gepleýän adamlaryň arasyna dürli dilleri sokdular" diýip ýazypdyr.

B.e.öň I asyrda ýaşan Aleksandr Poligistor hem owallar ähli adamzadyň bir dilde gepländigini ýazýar. Şeýle-de bolsa "käbir toparlar "asmana çykmak" üçin boýy göge direýän belent başly diň gurmaga girişýär. Emma baş Hudaý güýçli tüweleý ugradyp olaryň niýetine garşy çykýar, her taýpa bir dil berilýär. Munuň bolup geçen ýeri bolsa Babyldy".

Adamzadyň elinde şol wagtlar häzirki döwürdäki ýaly ösen tehnologiýa enjamlary ýokdy. Şonuň üçin olar bu tutumly işe gönükdirip biljek tejribeli bir hudaýyň (Anunnaki) kömegine mätäçdiler. Emma şeýle hudaý adamlara kömek etmek üçin beýleki hudaýlaryň garşysyna gitmäge töwekgellik etdimikä? Hut bir şumer möhürinde hem adamlar tarapyndan bina edilen bir ymaratyň üstünde hudaýlaryň özara ýaragly çaknyşygy suratlandyrylýar...

Parižiň Luwr muzeýinde saklanýan we daşyň ýüzüne çekilen şumer freskasy "Tekwin" kitabynda gürrüň berilýän wakany suratlandyrýar. Bu daş freskalar B.e.öň 2300-nji ýylda akkad patyşasy Naram-Sin tarapyndan çekdirilipdir. Alymlar bu kartina hökümdaryň duşmanlaryna garşy gazanan ýeňşini suratlandyrýar diýip çaklaýar. Emma suratyň ortasynda duran

bir şekil adam hökümdaryň däl-de, haýsydyr bir hudaýyň keşbidir. Çünki şekiliň kellesinde buýnuzlar bilen bezelen başgap bar. Bu bolsa diňe hudaýlara mahsus alamatdyr. Has takygy, ortadaky şekil özünden asgyn gelen adamlaryň hökümdary däl-de, olary aýak astyna alyp depgileýän ýaly bolup görünýär. Onuň töweregindäki adam şekilleri hem haýsydyr bir ganly garpyşygyň içinde däl-de, ortadaky şekile tarap ýöräp barýan we hudaýyň ünsüni özlerine jemläň görnüşde öwwelişip durlar. Elinde bir ýaý we gama bolan hudaý ortadaky uzyn küňrä haýran galmakdan ötri, gahar-gazap bilen seredýär. Konus görnüşindäki küňre üç asman jismine tarap uzaýan şekilde çekilipdir.

Eger ölçeği, biçüwi we maksady munuň Şem-digine güwä geçýän onda bu kartina Şemiň dikilmegini mübärekleýän adamlary depgileýän gaharly we dişinden dyrnagyna çenli ýaraglanan hudaýy şekillendirýär. Başga bir pikire görä diňim gurluşygyna ýolbaşçylyk eden Anunnaki Mardukdyr. Beýleki anunnakiler bilen bäsdeşlige giren Marduk şertleşigi bozup babyllylary kosmos gämilerini we uçýan ulaglary uçuryş nokatlaryny (Babyl diňini) döretmäge gatnaşdyrды. Babylyň häkimi Marduk gurluşyga gönüden-göni özi guramaçylyk edipdir. Enlil bolsa nämeleriň bolup geçýändigine düşüňip diňiň gurluşygyny togtadypdyr.

Babyllylaryň we olaryň adatdan daşary güýçler bilen gatnaşygy hakynda musulmanlaryň, şol sanda türkmen halkynyň arasynda hem giňden ýaýran rowaýatlar bardygyny belläp geçmek gerek. Harut we Marut perişdeler baradaky rowaýat şolardan biridir. Rowaýata görä Babylda bir guýy (zyndan) bolup, günä edendikleri üçin, Harun we Marut atly perişdeler şol guýuda başaşak asylyp goýlupmyş. Bu barada beýik Magtymguly Pyragynyň goşgularynda hem agzalýar.

■ Harut we Marut hakda hekaýat

Babyl guýusyna salnan Harut we Marut hakynda Feridetdin Attaryň "Bilbilnama" poemasynda hem agzalyp geçilýär. Aşakda şol poemadaky hekaýaty berýäris:

"Harut hem Marutyň başyndan geçen wakalar barada eşitdiňmi? Olaryň bar işi Allaha ybadat etmekdi. Ilkibaşda olar perişde

hökmünde asmanda ömür sürdüler. Soňra olaryň endam-jany, döwleriňki ýaly, gam-gussa öwrüldi. Olar nebisden we şöwketden uzak durdular, serhoşlyk diýen zady bilmediler, günä etmediler.

Allah Adam atany ýere gönderende, olaryň kalbynda bir ot tutaşdy. Olar Allatagalanyň huzuryna gelip, içlerini dökdüler. Başda olar şeýle diýdiler: «Belki, ýerdäki orunbasaryň bolmak Adama laýyk bolsa-da bolandyr, emma onuň nesilleri azgynçylyga we ganhorlyga ýüz urdy, ýeriň ýüzi bulagaýlykdan doldy».

Olar özüni adamdan artyk saýdylar we şol sebäpli hem ýagşylyk garasyny görmediler. Allatagala olara gonalga berdi, dünýäniň paýtagtyna ýollady. Ajaýyp Zöhräniň ýüzünü görüp, öz gutulyşlarynyň üstüni galam bilen çyzdylar. Oňa aşyk boldular-da, bar zady unutdylar, gündizlerini elewräp geçirdiler, gijelerini ýatman geçirdiler. Olar başda azgynçylyk etmediler, adam öldürmediler, emma şerap içenlerinden soň, şol işleriň ikisini hem etdiler. Olar Zöhrä Ismi-Agzamyň syryny açdylar we daş ýaly bolup, hasrat guýusynyň içine gütläp düşdüler. Zöhre Ismi-Agzamy öwrenen badyna, bu ismi-şerif ot ýaly bolup, ony çirkizdi. Ol bu ady agzyna alan badyna asmana göterildi, Aý onuň gapy garawuly, Gün – janpenasy boldy. Olar duşmanlar tarapyndan harlanan, serhoşlykdan başlary sämäp duran, gözgyny halda Ýerde galyberdirler. Haýyr-da, şer-de täleýe bagly. Olar şerap içip, täleýiň kararlaryny yzyna aldyryp bilmediler. Serhoşlykdan aýňalanlaryndan soň, olar lapykeçlige düşdüler. Uludan dem aldylar. Agyzlaryndan çykan dem oduň tüsseden saýlanyp duran alawyny ýatladýardy. Bir işiň gaýdansoň, uludan dem alanyň peýdasy näme? Olar: «Hata – guldan, ata (bagyşlamak) – patyşalardan» diýip, günälerini geçmegimizi diläp ýanymyza geldiler.

«Biz eden işimize şeýlebir utanýarys welin, hatda günämizi geçmegiňizi haýyş etmäge-de çekinýäris. Bize jezamyzy şu ýerde ber, çünki beýleki tarapda düýn hem, şu gün hem, ertir hem ýok» diýdiler.

Olar Babyldaky guýularyň birinde başaşak asylgy durlar we lapykeçlik gözýaşlaryndan başga içere şerap tapanoklar. Adamlar säher çagy olardan jadygöýligi öwrenmek üçin guýynyň

*başyna gelyärler. Olardan islän zatlaryny öwrenýärler we göwünleriniň isleýşiçe zorlukdyr adalatsyzlyk edýärler."**

*Seret: Feridetdin Attar "Welilar hakda rowaýatlar", TDNG, Aşgabat-2015, 16-17 sah.

■ Zahariýa SITÇINIň "12-nji saýýara" kitabyndan we internet maglumatlaryndan peýdalanylyp taýýarlanyldy. Geň-taňsy wakalar